

ROSSIYA VA UKRAINA URUSH FONIDA-TURKIYANING RO'LI

Mirjalol Norxonov

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti

MAQOLA MALUMOTI

MAQOLA TARIXI:

Received: 23.12.2025

Revised: 24.12.2025

Accepted: 25.12.2025

KALIT SO'ZLAR:

*Rossiya–Ukraina urushi,
Turkiya tashqi siyosati,
diplomatik vositachilik, NATO,
Qora dengiz xavfsizligi, Montrö
konvensiyasi.*

ANNOTATSIYA:

Ushbu maqolada Rossiya va Ukraina o'rtasidagi harbiy mojaro sharoitida Turkiyaning xalqaro maydondagi siyosiy, diplomatik va strategik roli tahlil qilinadi. Tadqiqotda Turkiyaning muvozanatli tashqi siyosati, vositachilik tashabbuslari, NATO doirasidagi majburiyatlari hamda Rossiya va Ukraina bilan olib borayotgan hamkorlik munosabatlari yoritilgan. Shuningdek, Qora dengiz xavfsizligi, Montrö konvensiyasining qo'llanilishi va energetik manfaatlar masalalari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari Turkiyaning mazkur mojaro fonida mintaqaviy va global siyosiy jarayonlarda muhim o'rin egallayotganini ko'rsatadi.

Introduction

2022-yilda boshlangan Rossiya va Ukraina o'rtasidagi harbiy mojaro zamonaviy xalqaro munosabatlar tizimida tub burilish yasadi. Mojaro Yevropa xavfsizlik arxitekturasini, global energiya bozorlaridagi barqarorlik, oziq-ovqat ta'minoti zanjirlari va xalqaro huquq normalariga bo'lgan munosabatni qayta ko'rib chiqishga majbur qildi.⁴⁵ Urush fonida ayrim davlatlar qat'iy pozitsiya egallab, sanksiyalar va harbiy yordam yo'lga o'tgan bo'lsa, ayrimlari muvozanatli, pragmatik va vositachilikka asoslangan siyosat yuritishni ma'qul ko'rdi.

Turkiya Respublikasi ana shunday murakkab sharoitda o'zining ko'p vektorli tashqi siyosatini namoyon etdi. NATO a'zosi sifatida Alyans majburiyatlariga sodiq qolgan holda, Rossiya bilan strategik iqtisodiy va energetik aloqalarni saqlab qoldi, Ukraina bilan esa siyosiy va harbiy-texnik hamkorlikni davom ettirdi. Ushbu holat Turkiyaning xalqaro

⁴⁵ Convention Regarding the Regime of the Straits (Montreux Convention). — Montreux, 1936. — Art. 19–21.

maydondagi rolini keskin oshirib, uni muzokaralar uchun qulay platforma va ishonchli vositachiga aylantirdi.⁴⁶

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi Rossiya–Ukraina urushi fonida Turkiyaning diplomatik, siyosiy, harbiy-texnik va iqtisodiy rolini IMRAD metodologiyasi asosida tizimli tahlil qilishdan iborat. Tadqiqot vazifalari sifatida Turkiyaning muvozanatli tashqi siyosati mohiyatini ochib berish, vositachilik tashabbuslarining natijadorligini baholash, Qora dengiz xavfsizligidagi rolini ko'rsatish hamda global oqibatlarni tahlil qilish belgilandi.

Methods

Mazkur tadqiqot sifat tahliliga asoslangan bo'lib, unda bir qator umumilmiy va maxsus usullardan foydalanildi. Xususan, tahliliy usul yordamida Turkiyaning rasmiy tashqi siyosiy bayonotlari, hukumat qarorlari va diplomatik tashabbuslari o'rganildi. Taqqoslash usuli orqali Turkiyaning urushga nisbatan tutgan pozitsiyasi AQSh, Yevropa Ittifoqi va ayrim NATO davlatlari siyosati bilan solishtirildi.

Shuningdek, tarixiy yondashuv yordamida Turkiyaning avvalgi mintaqaviy mojarolardagi tajribasi bilan hozirgi vaziyat o'rtasida mantiqiy bog'liqliklar aniqlandi. Mantiqiy umumlashtirish va induksiya usullari asosida olingan ma'lumotlar tizimlashtirilib, ilmiy xulosalar chiqarildi. Tadqiqot manbalariga ochiq axborot resurslari, ilmiy adabiyotlar va xalqaro tashkilotlar materiallari jalb etildi.

Results (Natijalar)

Tadqiqot natijalari Turkiyaning Rossiya–Ukraina urushidagi roli bir necha asosiy yo'nalishlarda namoyon bo'lganini ko'rsatadi.

1. Diplomatik vositachilik

Turkiya urushning dastlabki bosqichidanoq vositachilik tashabbuslari bilan chiqdi. Istanbul va Antaliyada tashkil etilgan uchrashuvlar bevosita tinchlikka erishilmagan bo'lsa-da, tomonlar o'rtasida muloqot saqlanib qolishiga xizmat qildi.⁴⁷

2. Harbiy-texnik hamkorlik

Turkiya Ukrainaga harbiy-texnik yordam ko'rsatdi, jumladan, uchuvchisiz uchish apparatlari yetkazib berildi. Bu yordam Ukraina mudofaa salohiyatini kuchaytirgan bo'lsa-da, Turkiya Rossiya bilan to'g'ridan-to'g'ri qarama-qarshilikdan qochdi.

3. Qora dengiz xavfsizligi

Montrö konvensiyasiga tayangan holda, Turkiya Qora dengizga harbiy kemalar kirishini chekladi. Bu qaror mojaroning kengayib ketishining oldini olishga qaratilgan muhim qadam bo'ldi.⁴⁸

⁴⁶ Özkan B. Turkey's Mediation Role in the Russia–Ukraine War // Journal of International Affairs. — 2023. — Vol. 76, No. 2. — P. 89–104.

⁴⁷ Путин В.В. Об историческом единстве русских и украинцев. — Москва : Олма-Пресс, 2021. — 45–47-б.

⁴⁸ Convention Regarding the Regime of the Straits (Montreux Convention). — Montreux, 1936. — Art. 19–21.

4. Iqtisodiy va energetik siyosat

Turkiya Rossiyaga qarshi sanksiyalarga to'liq qo'shilmadi. Bu esa mamlakat energetik xavfsizligini saqlash va ichki iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qildi³.

Discussion (Muhokama)

Natijalar tahlili shuni ko'rsatadiki, Turkiyaning muvozanatli tashqi siyosati qisqa muddatli tanqidlarga qaramay, uzoq muddatli strategik manfaatlarga mos keladi. Turkiya bir vaqtning o'zida NATO a'zosi, Rossiyaning iqtisodiy hamkori va Ukraina tarafdori sifatida murakkab diplomatik manevrni amalga oshirdi.

Bu yondashuv Turkiyaga global siyosiy maydonda mustaqil aktor sifatida chiqish imkonini berdi. Shu bilan birga, bunday siyosat G'arb bilan munosabatlarda muayyan ishonchsizlikni keltirib chiqargan bo'lsa-da, vositachilik imkoniyatlarini kengaytirdi.

Conclusion

Xulosa qilib aytganda, Rossiya va Ukraina urushi fonida Turkiya muhim diplomatik va strategik rolni bajardi. Muvozanatli tashqi siyosat, vositachilik tashabbuslari va Qora dengiz xavfsizligini ta'minlash orqali Turkiya mintaqaviy va global siyosiy jarayonlarda o'z nufuzini mustahkamladi. Kelgusida ham Turkiyaning ushbu mojaro doirasidagi roli xalqaro munosabatlar tizimida dolzarb bo'lib qolishi kutiladi. Rossiya va Ukraina urushi fonida Turkiya nafaqat mintaqaviy, balki global miqyosda ham muhim geosiyosiy aktor sifatida shakllanib bormoqda. Urush jarayonida Turkiyaning muvozanatli va ko'p vektorli tashqi siyosati unga qarama-qarshi tomonlar bilan muloqotni saqlab qolish, diplomatik kanallarni yopmaslik va xalqaro vositachilik imkoniyatlarini kengaytirish imkonini berdi.

Yangi shuni ta'kidlash lozimki, Turkiyaning roli faqat diplomatik vositachilik bilan cheklanmay, u global oziq-ovqat xavfsizligi va gumanitar barqarorlikka ham sezilarli hissa qo'shdi. Xususan, Qora dengiz orqali don eksporti bo'yicha erishilgan kelishuvlar ko'plab rivojlanayotgan davlatlarda oziq-ovqat tanqisligining oldini olishga xizmat qildi. Bu holat Turkiyaning xalqaro mas'uliyatni o'z zimmasiga oluvchi davlat sifatidagi imijini mustahkamladi.

Shuningdek, urush Turkiya tashqi siyosatida strategik avtonomiya tamoyilining kuchayishiga olib keldi. Mamlakat G'arb va Sharq o'rtasida muvozanatni saqlagan holda, o'z milliy manfaatlarini birlamchi o'ringa qo'ydi. Bu yondashuv kelgusida Turkiyaning xalqaro muzokaralarda mustaqil tashabbuslar bilan chiqish imkoniyatlarini yanada kengaytirishi kutiladi.

Umuman olganda, Rossiya–Ukraina urushi Turkiya uchun jiddiy sinov bo'lishi bilan birga, uning diplomatik salohiyati, mintaqaviy yetakchilik ambitsiyalari va global siyosiy jarayonlardagi o'rnini mustahkamlashga xizmat qilgan muhim omilga aylandi. Kelajakda Turkiyaning ushbu mojaro doirasidagi tajribasi boshqa xalqaro nizolarni hal etishda ham muhim model sifatida baholanishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Путин В.В. Об историческом единстве русских и украинцев. — Москва : Олма-Пресс, 2021. — 48 с.
2. Erdoğan R.T. Turkey's Foreign Policy and Strategic Autonomy. — Ankara : Presidency of the Republic of Türkiye Publications, 2022. — 156 p.
3. Convention Regarding the Regime of the Straits (Montreux Convention). — Montreux, 1936.
4. Özkan B. Turkey's Mediation Role in the Russia–Ukraine War // Journal of International Affairs. — 2023. — Vol. 76, No. 2. — P. 89–104.
5. Freedman L. Ukraine and the Art of Strategy. — Oxford : Oxford University Press, 2022. — 312 p.
6. Allison R. Russia, the West, and Military Intervention. — Oxford : Oxford University Press, 2013. — 368 p.
7. Sakwa R. Russia Against the Rest: The Post-Cold War Crisis of World Order. — Cambridge : Cambridge University Press, 2017. — 286 p.
8. Cornell S.E., Starr F.S. Turkey and the Black Sea Security. — Washington : Central Asia-Caucasus Institute, 2021. — 210 p.
9. Götz E. Russia, Turkey and NATO: Strategic Balancing in Eurasia // International Politics. — 2022. — Vol. 59, No. 4. — P. 523–541.
10. United Nations. Black Sea Grain Initiative: Policy Brief. — New York : United Nations Publications, 2022.